

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра історії Центральної та Східної Європи і
спеціальних галузей історичної науки

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО ТА ІСТОРИОГРАФІЯ

Рівень освіти – перший (бакалаврський)
Освітня програма “Історія та археологія ”
Спеціальність В9 “Історія та археологія ”
Галузь знань В Культура, мистецтво та гуманітарні науки

Затверджено на засіданні кафедри
історії Центральної та Східної Європи і
спеціальних галузей історичної науки
Протокол № 1 від 26 серпня 2025 р.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Джерелознавство та історіографія
Викладач (-і)	Шологон Лілія Іванівна (доктор історичних наук, професор)
Контактний телефон викладача	0342596146
Е-mail викладача	liliya.shologon@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний/заочний
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	середа, 14.00 год. – 16.00 год.
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p><u>Предметом</u> вивчення навчальної дисципліни є: поняття джерелознавства та історіографії як наукових дисципліни; процес накопичення джерелознавчих та історіографічних знань; методика джерелознавчого та історіографічного дослідження. .</p> <p>Оскільки конкретно-історичні та історіографічні джерела є базовими для професійної підготовки студентів, що навчаються за освітньою програмою «Історія та археологія», то особлива увага впродовж вивчення навчальної дисципліни звертається на сучасні методи джерелознавчого дослідження, електронне джерелознавство, археографічні видання; процес накопичення історіографічних знань та зміну стилів історичного мислення, формування української історіографії та її розвиток у контексті сучасної методології історичного дослідження.</p>	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p><u>Метою</u> вивчення навчальної дисципліни є оволодіння теоретичними знаннями та практичними вміннями у галузі джерелознавства та історіографії.</p> <p><u>Основними цілями</u> вивчення дисципліни є: здобути знання та вміння для виявлення джерел та опрацювання наукової літератури для власного наукового дослідження та майбутньої професійної діяльності.</p>	
4. Програмні компетентності та результати навчання	
<p><u>Загальні компетентності:</u></p> <p>Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя (ЗК 2).</p> <p>Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел (ЗК 6).</p> <p>Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях (ЗК 8).</p> <p>Здатність бути критичним і самокритичним (ЗК 9).</p> <p><u>Фахові компетентності:</u></p> <p>Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах (СК 2).</p> <p>Усвідомлення соціальних функцій історика, розуміння можливостей використання історії для досягнення політичних цілей, в тому числі наслідків зловживання історією (СК 3).</p> <p>Здатність відшуковувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.) (СК 5).</p> <p>Здатність використовувати фахові знання та професійні навички для виявлення, охорони та популяризації історико-культурної спадщини (СК 7).</p> <p>Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх</p>	

відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень (СК 9).

Результати навчання:

Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності (ПРН 2).

Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел (ПРН 3).

Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами (ПРН 5).

Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах (ПРН 7).

Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот; ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей (ПРН 13).

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

лекції	12 годин
семінарські заняття / практичні / лабораторні	18 годин
самостійна робота	60 годин

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
перший	В9 Історія та археологія	перший	Нормативний курс

Тематика навчальної дисципліни

Тема	кількість год.		
	лекції	заняття	сам. роб.
Тема 1. Історичне джерелознавство як наукова дисципліна.	2	2	2
Тема 2. Поняття історичного джерела та джерельної інформації.	2	2	10
Тема 3. Методи опрацювання джерел та здобуття джерельної інформації.	4	4	10
Тема 4. Електронне джерелознавство.		2	18
Тема 5. Теоретичні та практичні засади сучасної історіографії. Поняття української історіографії.	4		10
Тема 6. Історіографічний процес як зміна стилів історичного мислення. Методологія ХХ – початку ХХІ ст.		8	10
Всього	12	18	60

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Розподіл балів, які отримують студенти
	Контрольна робота – 25 балів «відмінно» – 25 балів «добре» – 20 балів «задовільно» – 15 балів Підсумкова оцінка за поточний контроль – 25 балів «відмінно» – 25 балів «добре» – 20 балів

«задовільно» – 15 балів

Поточний контроль (семінарські заняття, на яких виставляється оцінка за виконання індивідуального завдання та самостійної роботи (опрацювання джерел та наукових публікацій із джерелознавства та історіографії).

Поточний контроль може проводитись у формі усного опитування або письмового експрес-контролю на практичних заняттях та лекціях, у формі виступів студентів при обговоренні питань на семінарських заняття, перевірки знання термінології тощо.

У рамках виконання самостійної роботи студенти повинні опрацювати сучасні археографічні видання. Їх можна вибрати із зазначеного нижче переліку або самостійно.

1. Головна Руська Рада (1848–1851) : протоколи засідань і книга кореспонденції / за ред. О. Турія ; упоряд. У. Кришталевиц та І. Сварник. Львів: Інститут історії церкви Українського католицького університету, 2002. 270 с.

2. Москвофільство : Документи і матеріали / Вступна стаття, коментарі та добірка документів Сухого О. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. 236 с.

3. Барвінський О. Спомини з мого життя: у 2 т. / упоряд. А. Шацька, О. Федорук; ред. Л. Винар, І. Гирич. Київ: Смолоскип, 2004. Т. 1. 528 с.

4. Барвінський О. Спомини з мого життя: у 2 т. / упоряд. А. Шацька ; коментар Б. Янишина; ред. Л. Винар, М. Жулинський. Київ: Стилос, 2004–2010. Т. 2. 1120 с.

5. Грушевський М. С. Щоденник (1888–1894 рр.) / упоряд.: Л. Зашкільняк. Київ: Інститут української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського НАН України; Центральний державний історичний архів України, м. Львів. Львів, 1997. 284 с.

6. Великий українець: матеріали з життя та діяльності М.С. Грушевського/ упоряд., підгот. текстів та фотоматеріалів, комент. та приміт. Демиденка А. П. Київ: Веселка, 1992. 551 с.

7. Листування Михайла Грушевського. Том II /упоряд.: Р. Майборода, В. Наулко, Г. Бурлака, І. Гирич; ред. Л. Винар. Київ – Нью-Йорк: УІТ, 2001. 412 с.

8. Листування Михайла Грушевського. Том III / упоряд.: Г. Бурлака, Н. Лисенко; ред. Л. Винар. Київ – Нью-Йорк: УІТ, 2006. 718 с.

9. Спогади про Івана Франка / упоряд., вступна стаття і примітки Михайла Гнатюка. Львів: Каменярь, 1997. 635 с.

10. Стефанік В. Моє слово: новели, оповід., автобіограф. та критичні матеріали, витяги з листів / упоряд., передм. та примітки Л. С. Дем'янівської. 2-ге вид., доп. Київ: Веселка, 2000. 319 с.

11. Українка Л. Повне академічне зібрання творів: у 14 томах. Том 14. Листи (1907–1913) / ред. С. Романов; упоряд. В. Прокіп (Савчук); комент. В. Прокіп (Савчук), В. Агеєва. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2021. 616 с., 8 с. іл.

12. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Том 2. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2003. 712 с.

	<p>13. Західно-Українська народна республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Том 3. Книга 1. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2005. 644 с.</p> <p>14. Україна : антологія пам'яток державотворення, Х–ХХ ст. : у 10 т. / редкол.: І. М. Дзюба та ін. Київ: Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2008. Т. 6: Змагання за українську ідею / упорядкув., передм., прим. О. Сліпушко. 512 с.</p> <p>15. Україна : антологія пам'яток державотворення, Х–ХХ ст.: у 10 т. / редкол.: І. М. Дзюба та ін. Київ: Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2008. Т. 7: Відродження української державності / упорядкув., передм. та прим. Д. Павличко. 704 с.</p> <p>16. Український національно-визвольний рух на Прикарпатті в ХХ ст. Документи і матеріали. Том 1. Книга 1 (1919–1929). Івано-Франківськ; КПФ «Лік», 2012. 600 с.</p> <p>17. Український національно-визвольний рух на Прикарпатті в ХХ ст. Документи і матеріали. Том 1. Книга 2 (1929–1939). Івано-Франківськ; КПФ «Лік», 2014. 600 с.</p> <p>18. Український національно-визвольний рух на Прикарпатті в ХХ ст. Документи і матеріали. Том 2. Книга 1 (1939–1945). Івано-Франківськ; КПФ «Лік», 2009. 600 с.</p> <p>19. Український національно-визвольний рух на Прикарпатті в ХХ ст. Документи і матеріали. Том 2. Книга 2 (1945–1946). Івано-Франківськ; КПФ «Лік», 2010. 696 с.</p> <p>19. Український національно-визвольний рух на Прикарпатті в ХХ ст. Документи і матеріали. Том 2. Книга 3 (1947–1957). Івано-Франківськ; КПФ «Лік», 2010. 696 с.</p>
<p>Вимоги до письмових робіт</p>	<p>Контрольна робота проводиться у вигляді письмового тестування. Мета контрольної роботи перевірити засвоєння студентами лекційного матеріалу. Кожен студент через сайт дистанційного навчання університету отримує 40 тестових завдань. Якщо 60–70 % правильних відповідей, то студент отримує оцінку «задовільно», 71–89 % – «добре», 90–100 % відмінно.</p> <p>Перелік питань і термінів, що виносяться на контрольну роботу</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Історичні джерела та їх класифікація. 2. Методика дослідження джерел. 3. Поняття історіографії в сучасній історичній науці. 4. Історіографічний процес як зміна стилів історичного мислення (антична і середньовічна доба). 5. Історіографічний процес як зміна стилів історичного мислення (Ренесанс і Просвітництво). 6. Історіографічний процес як зміна стилів історичного мислення (романтизм і позитивізм). 7. Методологія ХХ – початку ХХІ ст. <p>Основні поняття: історичне джерелознавство, історичне джерело, археографія, наукове товариство, електронне джерелознавство, історіографічні джерела, конкретно-історичні джерела, актуалізовані джерела, неактуалізовані джерела, речові джерела, словесні джерела, зображальні джерела, звукові</p>

	<p>джерела, поведінкові джерела, символічні джерела, опубліковані джерела, археографія, архівна евристика, путівник по фондах архіву, архівні каталоги, електронні джерела, методика джерелознавства, джерелознавча техніка, зовнішня критика джерела, внутрішня критика джерела, історіографія, історіографічне джерело, українська історіографія, сучасна українська історіографія, українська зарубіжна історіографія, наукова школа, історіографічне джерело, історіографічний метод, історіографічна концепція, історіографічна модель, історіографічний процес, історіографічна ситуація, історіографічний факт</p> <p>Підготовка повідомлення на основі наукових публікацій фахового наукового видання - «Українського історичного журналу»</p> <p>Індивідуальне завдання Підготовка повідомлення на основі наукових публікацій «Українського історичного журналу»</p> <p>Структура написання студентом реферату (повідомлення) складається із таких обов'язкових елементів: Вступна Основна частина В основній частині не лише розкривається структура і зміст прочитаних наукових розвідок, але й обов'язково потрібно дати відповіді на запитання: <i>наскільки репрезентативним є джерельний комплекс, використаний автором;</i> <i>в який спосіб викладений автором матеріал може бути використаний в практичній діяльності дослідника.</i> Висновки</p> <p><i>Студенти виконують індивідуальні завдання від руки. Студенти заочної форми навчання індивідуальне завдання надсилають викладачу на корпоративну пошту за тиждень до початку заліково-екзаменаційної сесії.</i></p>
Семінарські заняття	<p><i>Семінарське заняття 1. Накопичення джерелознавчих знань в Україні (2 год.)</i></p> <p><i>Семінарське заняття 2. Класифікація історичних джерел (2 год.)</i></p> <p><i>Семінарське заняття 3. Джерелознавча евристика (2 год.)</i></p> <p><i>Семінарське заняття 4. Методика дослідження джерел (2 год.)</i></p> <p><i>Семінарське заняття 5. Електронне джерелознавство (2 год.)</i></p> <p><i>Семінарське заняття 6-7. Історіографічний процес як зміна стилів історичного мислення (античність, Середньовіччя та Ренесанс) (4 год.)</i></p> <p><i>Семінарське заняття 8. Історіографічний процес як зміна стилів історичного мислення (Просвітництво, романтизм,</i></p>

	<i>позитивізм)</i> <i>(2 год.)</i>
	<i>Семінарське заняття 9. Методологія ХХ – початку ХХІ ст. (2 год.)</i>
Умови допуску до підсумкового контролю	Належне виконання: 1) змісту питань планів семінарських занять. Для цього необхідно готувати конспекти семінарських занять; 2) виконання завдань винесених на самостійне опрацювання; 3) написання письмових робіт (комп'ютерного тестування). Студент (-ка) допускається до підсумкового контролю (іспиту) за умови відпрацювання усіх «заборгованостей» та набору 26 і більше балів.
Підсумковий контроль	<i>форма контролю (екзамен);</i> <i>форма здачі (письмова);</i> Екзамен проходить у вигляді тестування по всіх темах курсу Кожен студент через сайт дистанційного навчання університету отримує 50 тестових завдань. Якщо 60–70 % правильних відповідей, то студент отримує оцінку «задовільно», 71–89 % – «добре», 90–100 % відмінно

7. Політика навчальної дисципліни

Лекції передбачають системний і послідовний виклад навчального матеріалу. Відвідування лекцій студентами є обов'язковим.

Відвідування та активна участь студентів у роботі семінарських занять є обов'язковою умовою успішного складання курсу. Пропонуються наступні форми роботи на семінарських заняттях: виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії. При цьому враховуватимуться лише логічно обґрунтовані виступи, альтернативна теза чи спростування поданої, а не фактична підтримка тези виступаючого, змістовне рецензування та коментар чи доповнення, що дійсно сприятиме розгляду проблеми.

Політика курсу «Архівознавство» передбачає передачу усіх невиконаних завдань у визначений день для відпрацювання пропущених аудиторних занять, негативних оцінок та подачі індивідуальних робіт – середа, 14.00 год. – 16.00 год. При цьому може виставлятися оцінка, а попередня не впливатиме на середній бал студента.

Академічна доброчесність. У випадку запозичених робіт, випадків плагіату, виявів академічної недоброчесності (списування), недобропорядної поведінки в аудиторії викладач пропонує студентові (-ці) повторно виконати необхідний вид роботи.

Обов'язковим є написання запланованих письмових (контрольних, самостійних, індивідуальних) робіт.

Література. Уся література, яку студенти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.

Неформальна освіта: Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується «Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» (введено в дію наказом ректора № 672 від 24.11.2022 р.)

8. Рекомендована література

1. Архівні установи України: довідник. Т. 1. Державні архіви / Держкомархів України. УНДІА СД: редкол.: Т. В. Боряк (голова), І. Б. Матяш, Г. В. Папакін. 2-е вид., доп. Київ, 2005. 692 с.
2. Бойко В., Кулешов С. Зумовлені війною: про деякі новації у сучасному українському документознавстві та архівознавстві // Архіви України. 2023. Вип. 1. С. 13–26.
3. Великочий В.С. Джерела до вивчення державного будівництва в ЗУНР. Івано-Франківськ: Плай, 2003. 278 с.
4. Дашкевич Я. Постмодернізм та українська історична наука // Пам'ять століть. 2000. 4 (25). С. 3–13.
5. Державний архів Івано-Франківської області: Путівник. Т. 1: Фонди періоду до 1939 року / упоряд.: В. Гнатів, Н. Калюжна, Л. Соловка, О. Човганюк, В. Янош. Київ, 2008. 464 с.
6. Історичне джерелознавство. Підручник для студентів вищих навчальних закладів /

- Я.С.Калакура (кер. авт. колективу) та ін. Київ: Либідь, 2017.
7. Залеток Н., Чорноморець Є. Сучасний стан упровадження електронних послуг центральними та обласними державними архівними установами України // *Архіви України*. 2023. Вип. 1. С. 27–40.
 8. Зашкільняк Л. Вступ до методології історії. Львів: ЛОНМІО, 1996.
 9. Калакура Я. С. Зарубіжний світ як предмет дослідження новітньої української історіографії // *Український історичний журнал*. 2012. № 5. С. 120–134.
 10. Калакура Я.С. Зміна поколінь істориків як методологічний та світоглядний діалог в українській історіографії // *Український історичний журнал*. 2020. Вип. 4. С. 137–154.
 11. Калакура Я. С. Українознавче дослідження: теорія та методологія. Тернопіль: Джура, 2012. 294 с.
 12. Калакура Я.С. Українська історіографія: Курс лекцій. Київ: Генеза, 2004.
 13. Колесник І. Глобальна історія як квест для українських істориків // *Український історичний журнал*. 2021. Вип. 5. С. 143–164.
 14. Колесник І. Українська історіографія: концептуальна історія. Київ: Інститут історії України НАН України, 2013. 566 с.
 15. Михальський І. С. Джерела з історії українських політичних партій кінця ХІХ – початку ХХ ст. Луганськ: Альма-матер, 2003. 344 с.
 16. Нові підходи до історіописання / за ред. Пітера Берка ; пер. з англ. Київ: Ніка-Центр, 2013. 368 с.
 17. Палієнко М. Г. Архівні центри української еміграції: створення, функціонування, доля документальних колекцій. Київ: Темпора, 2008. 688 с.
 18. Путівник по фондах Відділу рукописів Інституту літератури / Відповідальні редактори С. А. Гальченко, М. Г. Жулинський. Київ: Спадщина, 1999. 864 с.
 19. Різун Н. Клепсидри як просопографічне джерело (за документами рукописного фонду Львівської національної наукової бібліотеки імені В.Стефаника) // *Архіви України*. 2024. Вип. 1. С. 120–132.
 20. Спеціальні історичні дисципліни: довідник: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / І. Н. Войцехівська (керівник авторського колективу), В. В. Томазов, М. Ф. Дмитрієнко та інші. Київ: Либідь, 2008. 520 с.
 21. Удод О., Юрій М. Методологічні аспекти розуміння історії та культури // *Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики*. Київ: Інститут історії України, 2015. Ч. 26–27. С. 435–453.
 22. Українська історіографія на зламі ХХ і ХХІ століть: здобутки і проблеми. Колективна монографія за редакцією Леоніда Зашкільняка. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2004.
 23. Хилько М. Контент-аналіз: історія і визначення методу // *Вісник СевНТУ: зб. наук. пр. Серія Політологія*. 2010. Вип. 112. С. 44–48.
 24. Шологон Л. Джерела з історії національно-культурного руху українців Галичини (1848–1914 рр.). Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2015. 460 с.
 25. Шологон Л. Джерела з історії національно-культурного руху українців Галичини 1848–1914 рр. у фондах зарубіжних архівних і бібліотечних установ // *Емінак*. 2019. №3 (27). С. 227–235.
 26. Шологон Л. Особливості актуалізації джерел особового походження з історії національно-культурного руху українців Галичини (1848–1914 рр.) // *Київські історичні студії*. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2018, № 2 (7). С. 104–110.
 27. Шологон Л. Форми актуалізації документів і матеріалів офіційного характеру з історії національно-культурного руху українців Галичини другої половини ХІХ – початку ХХ ст. // *Науковий вісник Чернівецького університету імені Юрія Федьковича: Історія*. Чернівці: Чернівецький університет, 2018, № 2. С. 6–13.
 28. Шологон Л.І. Україномовна освіта Галичини другої половини ХІХ – початку ХХ ст.: джерелознавчий аналіз // *Емінак (науковий щоквартальник)*. 2020. № 4 (32) жовтень –

грудень. С. 225–236.

29. Шологон Л., Вичівський П. Національно-культурний рух українців Галичини другої половини XIX – початку XX ст. крізь призму сучасної історіографії // Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Історія. Чернівці: Чернівецький університет, 2020. № 2. С. 52–61.

30. Шологон Л.І. Україномовне музичне мистецтво Галичини другої половини XIX – початку XX ст.: джерелознавчий аналіз // Проблеми гуманітарних наук. Збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету. Серія: Історія. 2021. Вип. 8/50. С.99–117.

31. Шологон Л.І. Український літературний процес у Галичині в 1848–1914 рр.: джерелознавчий аналіз // Вісник освіти і науки. 2025, № 6 (36). С. 1980–1997. // URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/26154/26129>
[h/https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-6\(36\)-1980-1997](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-6(36)-1980-1997)

32. Шологон Л. І. Українські педагогічні товариства Галичини та Буковини (1881– 1914 рр.): джерелознавчий аспект // Галичина: науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. 2025. Ч. 38. С. 92–106. DOI: 10.15330/gal.38.92-106

33. Филь О. Повсякдення російсько-української війни: усна історія // Український історичний журнал. 2024. Вип. 1. С. 5–28.

34. Яковенко Н. Вступ до історії. Київ: Критика, 2007. 375 с.

35. archeos.org.ua (сайт Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України)

36. resource.history.org.ua (сайт Інституту історії України НАН України)

Викладач професор кафедри історії Центральної та Східної Європи і спеціальних галузей історичної науки Шологон Лілія Іванівна